

Metaforer är ett mångsidigt och underbart verktyg i vårt språk och för vår förmåga till kreativt tänkande. Med metaforen kan vi förklara det som annars ter sig obegripligt. Vi kan skapa nya samband och finna berikande associationsmönster. Med metaforen för vi över en erfarenhet till ett annat kunskapsområde och lär oss något nytt.

Men metaforen har också en baksida. Med den kan vi överdriva, misstänkliggöra och upprätta kopplingar som inte existerar eller har någon relevans. Med felaktiga och överdrivna metaforer kan vi tömma ett begrepp på dess innehåll och betydelse.

Rättshaveristen tar ofta metaforerna till hjälp för att hålla en destruktiv kamp och överdrivna föreställningar vid liv. Idag på Förintelsens minnesdag finns en särskild anledning att påminna oss om det kluvna användandet av metaforer. Lidande kan sällan jämföras med ett annat lidande. Det leder nästan alltid till att någon blir osynliggjord. Det finns idag en trend att använda just Förintelsen som metafor för sitt eget eller någon annans lidande. Ibland dumt och patetiskt, ibland politiskt förrädiskt.

När jag arbetade med personalvård i Svenska kyrkan kunde jag till min häpnad möta högkyrkliga präster som menade att de utstod samma förtryck som judar i Auschwitz eftersom deras inställning mot prästvigda kvinnor och homosexuella par allt mer började ifrågasättas av den kyrkliga ledningen. De senaste åren har jag arbetat med situationer då socialsekreterare, omsorgspersonal, hälso- miljö och djurskyddsinspektörer möter människor med ett rättshaveristiskt beteende. Ofta kan man berätta om hur man som yrkesperson blir anklagad för att vara nazist, SS-general eller att man förföljer medborgare värre än vad Hitler gjorde. Förintelsen med dess antisemitism har blivit en metafor för kränkta människor i omständliga och ofta banala strider med myndigheter. På samma sätt smyger sig metaforen in i moderna konflikter och politiska utspel. På nätet existerar en vanlig kommentar att staten Israel utsätter palestinier för samma sak som skedde under Förintelsen. Ett påstående, som trots konfliktens komplexitet, aldrig kan framstå som sant och riktigt.

Förintelsen kan aldrig och får inte bli en metafor. Folkmord kan inte kompareras och ställas mot varandra. Gör vi det, tömmer vi ett av historiens mest fruktansvärda ögonblick på dess innehåll. I det vakuum som uppstår av verklig kunskap ger vi plats för ny antisemitism och antiziganism. Förintelsens minnesdag är en dag för hågkomsten av de judar, romer och homosexuella som utrotades, för att de var judar, romer och homosexuella. Där upphör varje metafor.

Jakob Carlander

Föreläser kort vid Förintelsens minnesdag, 27 januari, kl 18.30 ca vid Östergötlands museum.

Minnesstund vid Raul Wallenbergs monument kl 17.30.